

Данило Коцевски

**АКО ГО САКАШ СКОПЈЕ –
ДОЈДИ, ЌЕ ТЕ ЧЕКАМ НА КЕЈОТ**

КНИГАТА Е ОБЈАВЕНА СО МИНИСТЕРСТВОТО ЗА КУЛТУРА
НА РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Република Северна Македонија

Министерство за култура

Едиција – „Плочка“

Главен уредник
Филип Димевски

Лектура
Ирена Ралева

Наслов на оригиналот:
Данило Коцевски
Ако го сакаш Скопје – дојди, ќе те чекам на кејот

Компјутерска обработка
Бегемот

Ликовно уредување
Наталија Лукомска

© Сите права на изданието ги има БЕГЕМОТ ДООЕЛ – Скопје. Забрането е копирање, умножување и објавување на делови или на целото издание во печатени или електронски медиуми без писмено одобрение од издавачот.

ДАНИЛО КОЦЕВСКИ

АКО ГО САКАШ СКОПЈЕ –
ДОЈДИ, ЌЕ ТЕ ЧЕКАМ НА КЕЈОТ

Скопје, 2022

Содржина

Ако го сакаш Скопје – дојди, ќе те чекам на кејот	11
Романтична приказна за пајтоните	14
Може ли љубовта да го спаси Скопје?	17
Легендите – возбудливи приказни за градот	20
Скопјаните љубовџии, мераклии за седенки и музика	23
Старата чаршија каква што не ја познавате	26
Радост за сите скопјани, малото вовче од 1948 година	29
Авион падна во Вардар	32
Ах, „Громби“, срцето на Скопје	35
Париската мода и скопските дами	38
Сакаш кино, сакаш театар, тоа беше Куклениот театар	41
Скопјаните се со големо срце, донаторството им е во крвта	44
Топла таан-алва за саканата	47
Улицата Македонија, нашето ново корзо	50
Букинистите како покрај Сена во Париз	52
Една голема сага и тага за Чаир	55
Фудбалски куриозитети што не се забораваат	58
Ем автобус ем на два ката	61
Мистериозно исчезна „Баш пеливан“	64
Најславниот светски археолог бил во Скопје и трагал по Јустинијана Прима	67
Светските патници се воодушевувале од скопските пазари	70
Незаборавните скопски слаткарници	73
Новиот дух на чаршијата	75
100 години од првиот санаториум „Балкан“	77
Али Риза пуши наргиле во „Њу султан“	80
Ах, таа Америка	83
Во Катлановска бања се собирале геј-парови	86
Загадочна историја на најпознатиот скопски манастир	89
Каде отседнал султанот кога престојувал во Скопје?	92
Гранап – како се пазарувало во кризни ситуации?	95
Зошто Скопје е медитерански град на една средновековна карта?	98
Зошто лекарот Гален се поврзува со лековитата вода?	101
Ромео и Јулија на скопски начин	103
Како Англичанецот Едвард Браун го видел Скопје во 1669 година?	106
Пиколомини и чумата во Скопје	109
Симон де Бовоар и Жан-Пол Сартр во Скопје	112
Атентатот врз Мане Мачков, автентично сведоштво од Кочо Битољану	115
Кој бил првиот скопски градоначалник по заминувањето на Турците?	118
На местото на атентатот се наоѓала семејната куќа на Глигорови	121
Од занает никој не се збогатил, ама и не умрел од глад	124
Ристиќева палата – првиот лифт и последното корзо	127
Шапките од лудите дваесетти повторно се во мода	130
Што се увезувало, а што се извезувало од Скопје во минатите векови?	133
Заборавена историја – реката Серава била главна во Скопје	136

Што кријат таинствените скопски натписи?	139
Кафеаната „Идадија“ наполни 90 години	142
Необични скопски слики	145
Проституцијата не била забранета – еротика на скопски начин	148
Голите девојки во амамите, повод за еротска фантазија	151
Ако фатиш женска, цело маало ќе те дознае	154
Летни чалами – најголемите фраери скокаа од највисоко	157
Македонска куќа – палата за градоначалникот	160
Девармаалски легенди – создавањето на ФК „Работнички“	163
Градоначалник напишал книга за Скопје	166
Гемиџија засадил дрво во Старата чаршија	169
Градскиот трговски центар, постојат ли темелите од црквата?	172
Германски офицер украде плоча од XV век	175
Како останавме без вредните дела на Мартиновски и на Личеноски?	178
Моите средби со Славко Јаневски	181
За Прочка и простувањето	184
Куриозитетни разгледници испратени во Скопје по повод Велигден	187
Ромски танц пред кафеаната „Кермес“	190
Се самоубил градителот на Народниот театар	193
Каубоите умираат исправени	196
Скопје – сензационален пресврт во Првата светска војна	199
Човекот што ја спаси резбата од црквата „Св. Спас“	202
Скопските болви, или Битлси пазар	205
Кога е изградена првата фонтана во Градскиот парк?	207
Тајните на непознато Скопје	210
Францускиот маршал бил воодушевен од иконостасот во црквата „Св. Спас“	213
Фудбалот во Скопје започнал со партал-топка	216
Лето во Скопје – некогашен рај на природата	219
Егзотиката на возниот парк на скопските пожарници	222
Маалото Шест куќи	225
Ако сакаш убави чевли, скопската кожа била најквалитетна	227
Блиските роднини на Сулејман Величествениот се погребани во Скопје	230
Времето кога низ Старата чаршија шетале камили	233
Купи две, плати едно. Како се купувало во старо Скопје?	236
Скопјаните се кодирани за излети и седење во кафулиња	239
Кои биле славните скопски чешми?	242
Скопскиот чинар – атракција што бара повеќе внимание	245
Несекојдневна драма во Скопскиот парк	248
Кога е основан Заводот за јавно здравје во Скопје?	251
Градот како прва и незаборавна љубов	253

КРУНИСУВАЊЕ НА ЕДЕН ОПУС

Секој град, во секоја генерација, има барем некој монашки посветен жител, кој не може да се помири меморијата за постоењето и опстојувањето на градот да не се пренесе на следните генерации, а тоа што ќе се дознае за градот, макар и патем чуено, а не било доволно познато, да не се сподели, јасно и надалеку, како од покривите, со вљубениците во топонимот со кој се идентификуваме. Скопје со децении го имаше Данило Коцевски, како посветен, љубопитен и тивок прибележувач, кој со природа на вистински џентлмен, беше со радост пресретнуван по улиците и со нестрпливост очекуван на неговите ќошиња во весниците. Преку него дознававме кој сè поминал и што сè запишал за градот; улиците и плочниците добиваа нови значења; луѓето што придонесувале за неговата препознатливост стануваа овековечени.

Книгата „Ако го сакаш Скопје – дојди, ќе те чекам на кејот“ од Данило Коцевски е надоврзување на низата хроничарски записи за градот Скопје од перото на авторот што меѓу скопјани и читателите на дневните весници беше широко препознатлив под неговото второ име „осамениот шетач“. Ракописот опфаќа 84 написи, за првпат објавени во дневните весници, со кои како постхумно издание се заокружува колосалниот придонес на Данило Коцевски во хроничарското бележење на културната историја на Скопје и живеењето во градот, објавени за време на неговиот плоден авторски живот.

Читајќи го ракописот, одново сме очи в очи со толкување на цивилизациското значење на посебностите на градот; вредносно премерување во поширокиот културолошки контекст на нештата од нашето опкружување – од локалниот, кон регионалниот и светскиот хоризонт; утврдување на координатите на градскиот артефакт низ призмата на историско-географските текови; сето тоа направено од шармантно перо, кое не заборава да ја набљудува и забележи нивната „употребна вредност“ и имплицирање во феномените на секојдневниот живот.

Данило Коцевски тоа го прави во неговиот препознатлив стил на поет, љубопитен вљубеник во градот, со кротко перо, раскошност на мерилата, својствени за врвен интелектуалец и автор со изострен новинарски усет, стекнат уште во најраната креативна младост, како дел од културните редакции на некогашните кадровски врвно потковани печатени и електронски медиуми.

Тематски, книгата е мозаик од личности што биле алки што ги поврзувале жителите на градот преку своите професии, занаети, уметности. Меѓу нив се присутни луѓе со различен општествен статус, од различни временски периоди, кои со своето живеење – општествено прифатено или отфрлено – оставиле печат на едно време во градот. Следејќи ја основната тема на секоја одделна приказна, патем се среќаваат детали што откриваат трагични љубовни приказни, сензационални настани што би биле ударна вест на денот („Во водите на Вардар, среде скопска плажа полна со капачи – се урна авион“), фрапантни информации за градското

живеење во минатото („Скопје, познато како град на амамите, за кој патописците велеле дека ги имало над илјада, денес нема ниту еден.“), записи за модните трендови во градот („Париската мода била особено присутна во Скопје во периодот меѓу двете војни“), до попис на разните типови скопски фраери или на славните скокачи од мостовите на Вардар. Со перото на искусен литерат, реконструирани се и настани од подалечното минато, како животот во време на епидемија од чума и профитерството на одредени занаети во такво тешко време („Пиколомини и чумата во Скопје“).

Креативниот немир на Данило е немир на рудар што трага по скапоцени камења во пононите на библиотеките, старинарниците и спомените на занаетчиите, трговците, градските боими и подискретните современици. Си имаме работа со несуетен великан што со својата љубопитност знае да нурне и во делата на вљубеници во градот што од него учеле и секогаш ќе бидат со помалку години теренско и пишувачко искуство.

Временскиот опсег на истражувањата го опфаќа очекуваниот праг на Скопје – пред и по земјотресот во 1963 година, но и многу пошироко, од византискиот и средновековниот период – не ретко во текстовите се среќаваат артефакти или легенди што се протегаат до римското владеење – преку османлиското владеење и дваесеттиот век, сè до денешни времиња и пандемијата на COVID-19, која е повод за навраќање на искуствата на Скопје со некогашните пандемии и историјата на грижата за здравјето во градот.

Осамениот шетач Коцевски со овој ракопис оживува места и слики од речиси сите простори на урбаното живеење во Скопската котлина, низ различни историски периоди, во мирновременска и во воена состојба, приредувајќи му на читателот најразлични фотографски визури кон некогашните епизоди од патешествијата на местата низ кои денес чекориме, панорамски поглед над градот од минатите векови, макрофотографија врз рацете на занаетчијата, реконструкција на настанот од фотографија со карваните со камили, кои ги носат производите од Старата чаршија дури до Египет и Индија; првите организирани прошетки за запознавање со културното наследство на Скопје; премиерната претстава при отворањето на Младинскиот театар, спектакуларното надлетување на зградата кај „Југодрво“ од пилот чија љубовница живеела таму, но и поетски слики, кои ни го доловуваат некогашното гнездо на љубовта – скопскиот кеј, како во стиховите на денес забораениот поет, Васил Икономов, од кои е извлечен насловот на изданието.

Ракописот е драгоцен четиво за читатели со најразлични преокупации, кои од најразлични причини би сакале да дознаат повеќе и да нурнат уште подлабоко во своето проучување на градот Скопје. Страниците приредуваат патешествие низ факти, преданија и легенди и најнеочекувани аспекти од бележењето на историјата на еден град. Во нив се зачувани малите радости и дневните ритуали на луѓето во градот, примери и размислувања за деловна етика и професионалноста на луѓето од градот, историја на трговијата и бизнис идеи од минатото,

историја на комуналната организираност на градот, совети за актуелните и за идните градски власти, историја на јавниот градски превоз, како и врвен пример каде да ги насочиме истражувањата, ако сакаме да го следиме примерот на нашиот современик, препознатливиот хроничар на градот. Во неговите дела ни стојат мапирани сите вртоци на информации за тоа што бил и за што допрва ќе осознаваме дека бил градот. Овековечени се разновременски патувачи што поминале низ него, но и денес живи градски енциклопедии, резервоари на информации и сеќавања, што ја прават книгата „Ако го сакаш Скопје – дојди, ќе те чекам на кејот“ од Данило Коцевски драгоцено надоврзување на неговиот неповторлив придонес кон хрониките на градот Скопје.

Васко Марковски
поет, патеписец и туристички водич

АКО ГО САКАШ СКОПЈЕ – ДОЈДИ, КЕ ТЕ ЧЕКАМ НА КЕЈОТ

Овие преубави стихови за Скопје се напишани од поетот Васил Икономов во времето пред скопскиот земјотрес. Тој во тие години беше идол, што се однесува до урбаните мотиви и урбаната скопска поезија. Таквата поезија ретко се пишуваше, и Икономов ни делуваше необично, привлечно. Неговата поезија можеби ги немаше вредносните валери на поезијата на третата генерација поети што доаѓаа во македонската литература, но нам ни беше толку многу драга, како слика од девојка што ја чувавме под перница додека спиевме. Годинава се навршуваат 75 години од неговото раѓање (1945–2020), почина млад, на 46 години. Во тие години во Скопје вриеше како во кошница, Скопје беше Мека на културата и уметноста. Во тие рани, тинејџерски години пред земјотресот, Кејот беше нашето романтично место и гнездо на љубовта. Тука се разменуваа првите срамежливи погледи, првите нежни стисоци на рацете, првиот бакнеж под некое темно, пооддалечено костеново стебло. Или како што напишал еден познат писател: „Голема возбуда ми преставуваше да го бакнам нејзиното мало прсте, а ако случајно ѝ го допрев фустанот,

Скопскиот кеј во периодот меѓу двете светски војни

не можев да ја пронајдам вратата за да излезам.“ Времињата се менуваат, но таа возбуда останува секогаш иста. Кејот беше раскошен, преполн со зеленило, со прекрасни стебла од липи и костени. Денес се останати само дел од истите тие липи, а костените веќе одамна ги нема. Тогаш немаше ниту кафеани ниту кафулиња, само едноставни клупи околу кои се собираа групи од момчиња и девојки.

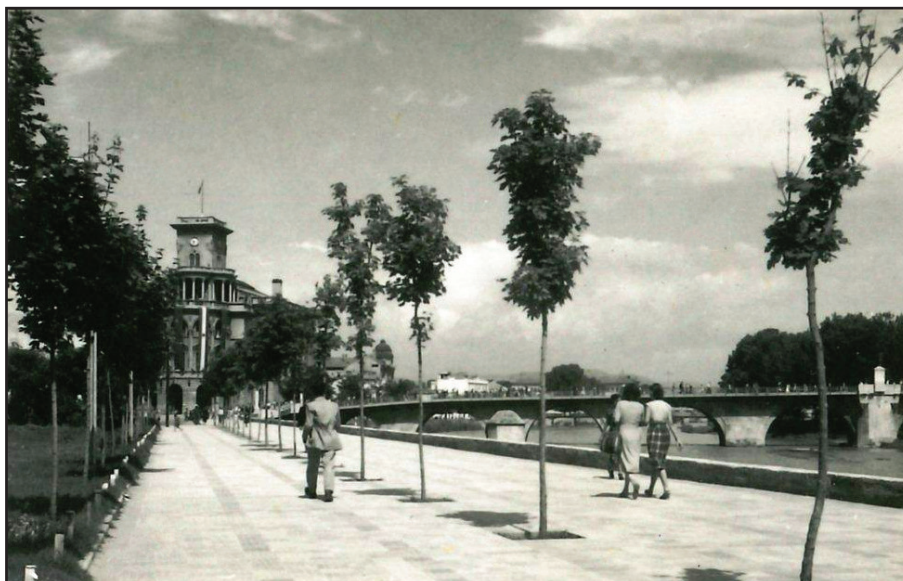
Во вечерните часови – вистински рај на ноќното Скопје. Кејот беше и дел од скопското корзо, само за младите, поврзано со Плоштадот. Доаѓаа главно гимназијалците од Машката гимназија, каде што е денес МАНУ, од Женската гимназија, која се наоѓаше на просторот кај денешниот објект на Владата, а претходно и од Четвртата машка гимназија, на местото на Трговскиот центар. Сиот тој рајски простор започнуваше со редица од дуќани што се наоѓаа на тротоарот од улицата. Опиени од младоста и љубовта, воопшто и не забележувавме дека тука има улица, а за волја на вистината, тогаш и немаше многу сообраќај. А самата таа улица функционално се вклопуваше во сиот тој простор. Режисерот Димитрие Османли има снимено извонредно интересен документарен филм за тоа како Кејот и Скопје се будат едно утро во годините пред земјотресот. Тоа е неповторлив документ за тоа скопско време. Во филмот, низ улицата поминува двокатен автобус, потоа автомобил од марката „олимпија“, се слуша сунењето на стаклените шишиња од млеко на разнесувачот што застанува со количката пред продавниците.

Со Васил Икономов нè поврзува генерациско почитување и заедничкото јавување во современата македонска литературата, иако тој беше некоја година постар од нас. Во основното училиште беше во погорните класови, а во гимназијата, исто така. Но, гимназијата особено нè зближи бидејќи во неа дејствуваше една од најсилните литературни дружини во тоа време пред земјотресот. Таа издаваше и свое списание „Бранувања“, кое, иако гимназиско, беше познато во пошироката културна јавност. Членуваа Васил Икономов, Драган Јаневски, Васил Пујовски, како и оние што беа посветени на прозата, Чедо Цветановски, подоцна познат преведувач од руски јазик, Тодор Тодоров, кој стана професор на Економскиот факултет во Скопје, како и повеќе млади поети и поетеси што тогаш доаѓаа во литературата. Васил Икономов пишуваше стихови што одеа против струјата, со својот нагласено урбан сензибилитет и мотивско-тематската ориентација. Тогаш во македонската поезија главно доминираа руралните мотиви, мотиви на поднебјето и југот, и таа тогаш беше најмоќна и творечки најсилна. Сепак, кај Икономов нè привлекуваше таа негова урбана особеност, сензибилитетот што беше препознатлив за чувствувањето и видувањето на градот. Тој, на чудесен начин, умееше да го опее она што е тука, покрај нас, иако имаше и стихови со една поинаква, метафорична димензија: („Вечерва ќе бијат камбаните на моето срце“). По земјотресот, заедно со една група македонски писатели, тој стана еден од основачите и уредник на познатото издавачко претпријатие „Мисла“ од Скопје.

Една од неговите најпознати песни е „Ако го сакаш Скопје, дојди, ќе те чекам на кејот.“ Во неа се испреплетува љубовта кон саканата и љубовта кон градот, со една младешка свежина на

стиховите, со луцидни пресврти, едноставност и чистота на пеењето. „Ако го сакаш Скопје“, вели поетот, „земи неколку пожолтени есенски лисја од некоја негова улица, исцицај им ја сета љубов што ја имаат, а потоа в магловито утро скамени ја и од неа направи камени цветови... Ако го сакаш кејот, појди, ќе сретнеш девојка – росата ѝ ги расплакала очите, подари ѝ го извајаниот цвет од утробата... Ако го сакаш Скопје, јас вејка ќе те наречам и ќе те одведам во паркот да крадеме сè уште неродени хризантеми“. Ова се само делови од истоимената песна.

Кога зборуваме за „нашиот Кеј“, под тој топоним го сметаме главно просторот од Камениот до Нов мост кај денешниот „Холидеј ин“, или малку подолу до мостот. Се разбира, кејовите во Скопје се многу пошироки топоними, подразбирајќи ја левата и десната страна на реката Вардар. Васил Икономов почина млад, во 1991 година. Некои од порталите пред неколку години направија убав гест објавувајќи негови стихови. Но, тој е автор на три стихозбирки со различни мотиви, кои би требало интегрално да се објават. Скопје не смее да ги заборава оние што го сакаа!

*Изгледот на Кејот во
годините пред земјотресот*